

اصول پایداری اجتماعی مجتمع‌های مسکونی در شهرهای ایرانی - اسلامی

دکتر اسماعیل ضرغامی*^۱

^۱ استادیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی و عضو شورای علمی گروه طراحی شهری پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۸/۳۰

چکیده

در دهه‌های پایانی قرن بیستم و شروع قرن بیست و یکم، پایداری به عنوان یکی از مباحث مطرح در کلیه عرصه‌ها، به ویژه در عرصه فضاهای شهری و معماری مطرح بوده است. این موضوع می‌تواند از طریق سه مؤلفه اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی در کنار یکدیگر به تعادل برسد. وجه اقتصادی معمولاً به علت انگیزه‌های مالی و انتفاعی توسط سرمایه‌گذاران رعایت می‌گردد. حتی در اغلب اوقات به حد افراط مورد توجه قرار می‌گیرد و چه بسا مشکلاتی را از این برای سبب می‌شود. مسائل زیست محیطی نیز به فراخور هر جامعه برای خود ضوابطی دارد و مورد توجه واقع می‌شود، اما آن چه مغفول می‌ماند وجه اجتماعی توسعه است. در پژوهش و مقاله حاضر، اصول پایداری مجتمع‌های مسکونی از بعد اجتماعی شامل عدالت، زیباشناسی، راحتی، آسایش، امنیت و رشد کودکان، هویت اجتماعی و سایر مسایل مشابه در شهرهای ایرانی-اسلامی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این راستا پایداری اجتماعی مجتمع‌های مسکونی از نظر جامعه متخصصان و صاحب‌نظران ایرانی تحت بررسی قرار گرفته تا تجربه‌های ارزشمند آکادمیک و حرفه‌ای آنان از یک سو و تجربه زندگی آن‌ها در مجتمع‌های مسکونی از سوی دیگر ثبت و تلفیق شود و با تجزیه و تحلیل نظریه‌های دریافت شده، عوامل مؤثر در اصول پایداری مجتمع‌های مسکونی استخراج گردد. روش تحقیق به کار گرفته شده، روش پیمایشی از نوع پیمایشی اکتشافی است که بر مبنای تحلیل، توصیف و استخراج نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌ها و کشف اصول پایداری و روابط بین این اصول از دید جامعه صاحب‌نظران انجام می‌گیرد تا در نهایت، اصول نظری پایداری مجتمع‌های مسکونی تعیین شود. در مرحله بعد، با مقایسه آن با واقعیت خارجی می‌توان به اصول عملی و راهکارهای معماری دست یافت. این مهم از طریق تحقیقات میدانی و تنظیم پرسش‌نامه ساکنان مجتمع‌ها انجام خواهد گرفت که در آینده به آن پرداخته خواهد شد.

واژگان کلیدی: مجتمع مسکونی، پایداری اجتماعی، آسایش، نظم، بازی، هویت

فهرست منابع و مراجع

۱. آلتمن، ایروین (۱۳۸۲)، *محیط و رفتار اجتماعی*، ترجمه علی نمازیان، مرکز انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۲. پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۶)، «مقالاتی در باب مفاهیم معماری و طراحی شهری»، انتشارات شهیدی، تهران.
۳. پوردیهیمی، شهرام (۱۳۸۲)، «فضای باز مسکونی»، دو فصلنامه علمی پژوهشی معماری - شهرسازی صفا، ش ۳۶.
۴. حائری، محمدرضا (۱۳۸۲)، «خانه‌های معاصر (ویژگی‌ها و نیازها)»، فصلنامه آبادی، ش ۳۸.
۵. حبیبی، محسن و اهری، زهرا (۱۳۷۶)، *مسکن حداقل*، مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، تهران.
۶. راپاپورت، آموس (۱۳۸۱)، «به سوی انسان‌شناسی‌خانه»، ترجمه مسعود پرچی عراقی، فصلنامه آبادی، ش ۳۶.
۷. راجرز، ریچارد (۱۳۸۳)، «معماران بزرگ و طراحی پایدار»، ترجمه حمید حسینمردی، فصلنامه آبادی، ش ۴۲.
۸. راسخی نژاد مقدم، مرتضی (۱۳۸۵)، *بهینه فضای جمعی در خانه*، پایان نامه برای دریافت درجه دکتری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۹. رضازاده، راضیه و عدالتی رنجیر، محمود (۱۳۸۴)، «تأثیرات کوچک سازی واحدهای مسکونی بر نیازهای خدماتی و سرانه‌های خدماتی»، فصلنامه اقتصاد مسکن، ش ۳۷.
۱۰. رفعت جاه، فریمند (۱۳۸۲)، *روند تحولات برنامه ریزی مسکن در دو دهه اخیر*، انتشاراتی چکاد: امیر بهادر، تهران.
۱۱. رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۵)، *آنانومی جامعه*، شرکت سهامی انتشار، چ چهارم، تهران.
۱۲. شولتز نوربرگ، کریستیان (۱۳۵۳)، *هستی، فضا و معماری*، انتشارات کتاب‌فروشی تهران، تهران.
۱۳. قائم مقامی، پروین و ضرغامی، اسماعیل (۱۳۸۵)، «آئین نبوی و بیوت مسلمین»، سمینار بین‌المللی هنر نبوی، اصفهان.
۱۴. گیفورد، رابرت (۱۳۷۸)، «روان‌شناسی محیط‌های مسکونی»، ترجمه وحید قبادیان، فصلنامه معماری و فرهنگ، ش ۳ و ۲.
۱۵. لنگ، جان (۱۳۸۳)، *آفرینش نظریه معماری (نقش علم رفتاری در طراحی محیط)*، ترجمه علیرضا عینی فر، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۱۶. مطلبی، قاسم (۱۳۸۵)، «رویکردی انسانی به شکل دهی فضاهای شهری»، نشریه هنر های زیبا، دانشگاه تهران، ش ۲۷.
۱۷. معماریان، غلامحسین (۱۳۸۴)، *سیری در مبانی نظری معماری*، انتشارات سروش دانش، تهران.
۱۸. نوربرگ شولتز، کریستیان (۱۳۸۱)، *مفهوم سکونت*، ترجمه امیر یاراحمدی، انتشارات آگه، تهران.
19. Coleman, A. (1978), *Street for Living*, Australia, ARRB, p. 136.
20. Sherwood, R. (1978). *Modern Housing Proto Type*, Cambridge, Mass: Harvard University press.